

.. Atma-Vidya-Vilasa ..

॥ आत्म-विद्या-विलासः ॥

श्रीसदाशिवेन्द्रसरस्वतीविरचित

आत्मविद्याविलासः

चिन्मुद्रितकरकमलं चिन्तितभक्तेष्टदं विमलम् ।
गुरुवरमाद्यं कञ्चन निरवधिकानन्दनिर्भरं वन्दे ॥
वटतरुनिकटनिवासं पटुतरविज्ञानमुद्रितकराब्जम् ।
कञ्चन देशिकमाद्यं कैवल्यानन्दकन्दलं वन्दे ॥ १ ॥
निरवधिसंसृतिनीरधिपतितजनतारणस्फुरन्नौकाम् ।
परमतभेदनघुटिकां परमशिवेन्द्रार्यपादुकां नौमि ॥ २ ॥
देशिकपरमशिवेन्द्रादेशवशिद्धुद्धदिव्यमहिमाऽहम् ।
स्वात्मनि विश्रान्तिकृते सरसं प्रस्तौमि किञ्चिदिदम् ॥ ३ ॥
निरुपमनित्यनिरीहो निष्कलनिर्मायनिर्गुणाकारः ।
विगलितसर्वविकल्पः शुद्धो वृद्धश्चकास्ति परमात्मा ॥ ४ ॥
स्वाविद्यैकनिबद्धः कुर्वन्कर्माणि मुह्यमानः सन् ।
दैवाद्विधृतबन्धः स्वात्मज्ञानान्मुनिर्जयति ॥ ५ ॥
मायावशेन सुप्तो मध्ये पश्यन्सहस्रशः स्वप्नान् ।
देशिकवचःप्रबुद्धो दीव्यत्यानन्दवारिधौ कोऽपि ॥ ६ ॥
प्राकृतभावमपास्य स्वीकृतनिजरूपसच्चिदानन्दः ।
गुरुवरकरुणापाङ्गाद्गौरवमासाद्य माद्यति प्राज्ञः ॥ ७ ॥
श्रीगुरुकृपया सच्चित्सुखनिजरूपे निमग्नधीमौनी ।
विहरति कञ्चन विबुद्धः शान्ताहन्तो नितान्तमुदितान्तः ॥ ८ ॥
गुरुवरकरुणालहरीव्यतिकरभरशीतलस्वान्तः ।
रमते यतिवर एको निरुपमसुखसीमनि स्वैरम् ॥ ९ ॥
श्रीदेशिकवरकरुणारविकरसमपोहितान्तरध्वान्तः ।
विहरन्मस्करिवर्यो निरवधिकानन्दनीरधावास्ते ॥ १० ॥
जनिविपरीतक्रमतो बुद्ध्या प्रविलाप्य पञ्चभूतानि ।
परिशिष्टमात्मतत्त्वं पश्यन्नास्ते मुनिः शान्तः ॥ ११ ॥
जगदखिलमिदमसारं मायिकमेवेति मनसि मन्वानः ।
पर्यटति पाटिताशः प्रगलितमदमानमत्सरः कोऽपि ॥ १२ ॥
नात्मनि किञ्चिन्माया तत्कार्यं वाऽस्ति वस्तुतो विमले ।
इति निश्चयवानन्तः हृष्यत्यानन्दनिर्भरो योगी ॥ १३ ॥
त्वमहमभिमानहीनो मोदितनानाजनाचारः ।
विहरति बालवदेको विमलसुखाम्भोनिधौ मग्नः ॥ १४ ॥

अवधूतकर्मजालो जडबधिरान्धोपमः कोऽपि ।
 आत्मारामो यतिराडटवीकोणेश्वटन्नास्ते ॥ १५ ॥
 शान्त्या दृढोपगूढः शान्तसमस्तान्यवेदनोदारः ।
 रमते रसज्ञ एको रम्ये स्वानन्दपर्यङ्के ॥ १६ ॥
 उन्मूलितविषयारिः स्वीकृतवैराग्यसर्वस्वः ।
 स्वात्मानन्दमहिम्नि स्वाराज्येऽस्मिन् विराजते यतिराट् ॥ १७ ॥
 सवितर्यपि शीतरुचौ चन्द्रे तीक्ष्णेऽपधो वहत्यग्नौ ।
 मायिकमिदमिति जानन्जीवन्मुक्तो न विस्मयी भवति ॥ १८ ॥
 अज्ञानवैरिविजयी प्रज्ञामातङ्गमस्तकरूढः ।
 विहरति संयमिराजः समरससुखधाम्नि सर्वतो रम्ये ॥ १९ ॥
 शान्ताहंकृतिदोषः सुसमाहितमानसः कोऽपि ।
 पूर्णेन्दुशिशिरभावो राजत्यानन्दसत्यचिद्रसिकः ॥ २० ॥
 तिष्ठन्परत्र धाम्नि स्वीयसुखास्वादपरवशः कश्चित् ।
 क्वापि ध्यायति कुहचिद्गायति कुत्रापि नृत्यति स्वरम् ॥ २१ ॥
 अगृहीताघकलङ्कः प्रशमितसङ्कल्पविभ्रमः प्राज्ञः ।
 न्यक्कृतकार्यकलापस्तिष्ठत्यापूर्णसीमनि क्वापि ॥ २२ ॥
 चपलं मनकुरङ्गं चारु गृहीत्वा विमर्शवागुरया ।
 निगमारण्यविहारश्रान्तः शेते स्वधाम्नि कोऽप्येकः ॥ २३ ॥
 दारुणचित्तव्याघ्रं धीरमनःखड्गधारया हत्वा ।
 अभयारण्ये कोऽपि स्वैरविहारी जयत्येकः ॥ २४ ॥
 सज्जनहृदयसरोजोन्मीलनकरप्रसरः ।
 एको यतिवरपूषा निर्दोष्वरति चिद्गगने ॥ २५ ॥
 कुवलयविकासकारणमज्ञानध्वान्तकौमुदीप्रज्ञः ।
 शुद्धो मुनीन्द्रचन्द्रः सुरसेव्ये लसति विष्णुपदे ॥ २६ ॥
 स्वानन्दामृतसेकैरान्तरसंतापसंततिं शमयन् ।
 चित्रमचञ्चलवृत्तिश्चिद्बोमनि भाति योगिवर्यघनः ॥ २७ ॥
 सुमनःसौरभमञ्जुलसञ्चारनिवारिताखिलश्रान्तिः ।
 संयमिचारुसमीरो विहरत्यानन्दसंविदारामे ॥ २८ ॥
 निःश्रेयससरसफले निर्मलविज्ञानपल्लवमनोज्ञे ।
 वीतभये विपिनतले यतिशितिकण्ठो विभाति कोऽप्येकः ॥ २९ ॥
 निःसारभुवनमरुतलमुत्सार्यानन्दसाररसपूर्णं ।
 वरसरसि चिन्मयेऽस्मिन्परहंसः कोऽपि दीव्यति स्वैरम् ॥ ३० ॥
 निखिलागमपल्लविते निगमशिरस्तन्त्रशीतलोद्याने ।
 मधुरतरमञ्जुवाचः कूजन्नास्ते यतीद्रकलकण्ठः ॥ ३१ ॥
 दारितमोहमदेभो दूरीकृतसकलदुरितशार्दूलः ।
 विबुधोत्तमसिंहवरो विहरत्यानन्दविततकान्तारे ॥ ३२ ॥

अज्ञानमृगविरोञ्छितविज्ञानोत्तुङ्गशृङ्गशिखरितले ।
 मतिसलिलशीतलाङ्गो यतिमदकलभो विराजते विहरन् ॥ ३३ ॥
 नासाञ्चलनिहिताक्षो नामादिभ्यो निवर्तितस्वान्तः ।
 तटिनीतटेषु तत्त्वं ध्यायन्नास्ते यतिः कोऽपि ॥ ३४ ॥
 आशावसनो मौनी नैराश्यालङ्कृतः शान्तः ।
 करतलभिक्षापात्रस्तरुतलनिलयो मुनिर्जयति ॥ ३५ ॥
 विजननदीकुञ्जगृहे मञ्जुलपुलिनैकमञ्जुतरतल्पे ।
 शेते कोऽपि यतीन्द्रः समरससुखबोधवस्तुनिस्तन्द्रः ॥ ३६ ॥
 भूतलमृदुतरशय्यः शीतलवातैकचामरः शान्तः ।
 राकाहिमकरदीपो राजति यतिराजशेखरः कोऽपि ॥ ३७ ॥
 विपुलशिलातलफलके विमलसरिद्वारिपरिवृतोदारे ।
 मन्दं मलयजपवने वाति प्रस्वपिति कोऽपि यतिराजः ॥ ३८ ॥
 आन्तरमेकं किञ्चित्सन्ततमनुसन्दधन्महामौनी ।
 करपुटभिक्षामशनन्नटति हि वीथ्यां जडाकृतिः कोऽपि ॥ ३९ ॥
 प्रविलाप्य जगदशेषं परिशिष्टाखण्डवस्तुपरतन्त्रः ।
 प्राश्नाति कवलमास्ये प्राप्तं प्रारब्धकर्मणा कोऽपि ॥ ४० ॥
 निन्दति किमपि न योगी नन्दति नैवापरं किमप्यन्तः ।
 चन्दनशीतलहृदयः कन्दलितानन्दमन्थरः स्वास्ते ॥ ४१ ॥
 सन्त्यज्य शास्त्रजालं संव्यवहारं च सर्वतस्त्यक्त्वा ।
 आश्रित्य पूर्णपदवीमास्ते निष्कम्पदीपवद्योगी ॥ ४२ ॥
 तृणपङ्कचर्चिताङ्गस्तृणमिव विश्वं विलोकयन्योगी ।
 विहरति रहसि वनान्ते विजरामरभूमिनि विश्रान्तः ॥ ४३ ॥
 पश्यति किमपि न रूपं न वदति न शृणोति किञ्चिदपि वचनम् ।
 तिष्ठति निरुपमभूमिनि निष्ठामवलम्ब्य काष्ठवद्योगी ॥ ४४ ॥
 जात्यभिमानविहीनो जन्तुषु सर्वत्र पूर्णतां पश्यन् ।
 गूढं चरति यतीन्द्रो मूढवदखिलागमार्थतत्त्वज्ञः ॥ ४५ ॥
 उपधाय बाहुमूलं परिधायाकाशमवनिमास्तीर्य ।
 प्रस्वपिति विरतिवनितां परिरभ्यानन्दपरवशः कोऽपि ॥ ४६ ॥
 गतभेदवासनाभिः स्वप्रज्ञोदारवारनारीभिः ।
 रमते सह यतिराजस्त्रय्यन्तान्तःपुरे कोऽपि ॥ ४७ ॥
 वैराग्यविपुलमागं विज्ञानोद्दामदीपिकोद्दीप्तम् ।
 आरुह्य तत्त्वहर्म्यं मुक्त्या सह मोदते यतिराट् ॥ ४८ ॥
 विजनतलोत्पलमालां वनितावैतृष्णयकल्पवल्लीं च ।
 अपमानामृतगुटिकामात्मज्ञः कोऽपि गृह्णाति ॥ ४९ ॥
 न निषेधति दोषधिया गुणबुद्ध्या वा न किञ्चिदादत्ते ।
 आविद्यमखिलमिति ज्ञात्वोदास्ते मुनिः कोऽपि ॥ ५० ॥

भूतं किमपि न मनुते भावि च किञ्चिन्नचिन्तयत्यन्तः ।
 पश्यति न पुरोवर्त्यपि वस्तु समस्तार्थसमरसः कोऽपि ॥ ५१ ॥
 निगृहीताखिलकरणो निर्मृष्टाशेषविषयेहः ।
 तृप्तिमनुत्तमसीमां प्राप्तः पर्यटति कोऽपि यतिवर्यः ॥ ५२ ॥
 सन्त्यजति नोपपन्नं नासम्पन्नं च वाञ्छति क्वापि ।
 स्वस्थः शेते यतिराडान्तरमानन्दमनुभवन्नेकः ॥ ५३ ॥
 कामपि विमलां पदवीमासाद्यानन्दसंविदुन्निद्राम् ।
 आस्ते भिक्षुक एको विहरन्निर्मुक्तबन्धनः स्वैरम् ॥ ५४ ॥
 वस्तुन्यस्तमिताखिलविश्वविहारे विलीनमनाः ।
 राजति परानपेक्षो राजाऽखिलवीतरागाणाम् ॥ ५५ ॥
 आचार्यापाङ्गदृशा समवाप्तापारसंविदाकारः ।
 प्रशमितसकलविभेदः परहंसः कश्चिदाभाति ॥ ५६ ॥
 वर्णाश्रमव्यवस्थामुत्तीर्य विधूय विध्यादीन् ।
 परिशिष्यते यतीन्द्रः परिपूर्णानन्दबोधमात्रेण ॥ ५७ ॥
 क्षयमुपनीय समस्तं कर्म प्रारब्धमुपभुज्य ।
 प्रविगलितदेहबन्धः प्राज्ञो ब्रह्मैव केवलं भवति ॥ ५८ ॥
 स्तिमितमनन्तमनाद्यं सन्ततमानन्दबोधघनम् ।
 अविकल्पमाद्यमेकं सन्मात्रं विद्यते किमपि ॥ ५९ ॥
 अक्षरमजरमजातं सूक्ष्मतरापूर्वशुद्धविज्ञानम् ।
 प्रगलितसर्वक्लेशं परतत्त्वं वर्तते किमपि ॥ ६० ॥
 सुखतरममरमदूरं सारं संसारवारिधेस्तीरम् ।
 समरसमभयमपारं तत्किञ्चन विद्यते तत्त्वम् ॥ ६१ ॥
 अरसमगन्धमरूपं विरजस्कमसत्त्वमतमस्कम् ।
 निरुपमनिर्भयतत्त्वं तत्किमपि द्योतते नित्यम् ॥ ६२ ॥
 इति गुरुकरुणापाङ्गादार्याभिद्वयधिकषष्टिसङ्ख्याभिः ।
 निरवद्याभिरवोचं निगमशिरस्तन्त्रसारभूतार्थम् ॥ ६३ ॥
 गदितमिममात्मविद्याविलासमनुवासरं स्मरन्विबुधः ।
 परिणतपरात्मविद्यः प्रपद्यते सपदि परमार्थम् ॥ ६४ ॥
 परमशिवेन्द्रश्रीगुरुशिष्येणेत्यं सदाशिवेन्द्रेण ।
 रचितेयमात्मविद्याविलासनाम्नी कृतिः पूर्णा ॥ ६५ ॥
 इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य-
 श्रीपरमशिवेन्द्रसरस्वतीपादाब्जसेवापरायण-
 श्रीसदाशिवेन्द्रसरस्वत्या विरचितः
 आत्मविद्याविलासः समाप्तः ॥

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com
Last updated August 25, 2007